

ԿԱՐԾԻՔ

Սոնա Կոստանտի Սիմոնյանի՝

«Հարադրավոր բայերը ժամանակակից հայերենում և անգլերենում

(գուգադրական քննություն)» թեմայով

Ժ.02.02 «Համեմատական և տիպաբանական լեզվաբանություն»

մասնագիտությամբ բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական

աստիճանի հայցման ատենախոսության վերաբերյալ

Ինչպես հայերենի, այնպես էլ անգլերենի լեզվական համակարգում լեզվաբանները մշտապես կարևորել են գուգադրական ուսումնասիրությունների դերն ու նշանակությունը, որը ոչ միայն հնարավորություն է տալիս ուսումնասիրողին ներթափանցելու լեզվի խորքային կառույցների մեջ, այլև լայն ասպարեզ բացում՝ գուգադրելու երկու լեզուների նմանություններն ու տարբերությունները, վեր հանելու քննվող հարցի շուրջ ընտրված լեզուների /մերձավոր կամ ոչ/ առավելություններն ու թերությունները: Հայերենի և անգլերենի հարադրավոր բայերի ուսումնասիրությունների հիմնական դիտարկումները, դրանց տարբերությունները և նմանությունները ձևավորվել և քննարկվել են ինչպես հայ, այնպես էլ ռուս, արևմտյան լեզվաբանների աշխատություններում: Հարադրավոր բայերը թե՛ ժամանակակից հայերենի, թե՛ անգլերենի դինամիկ ու ակտիվ քերականական երևույթներից են, որոնց օգնությամբ ձևավորվում է գրավոր և բանավոր խոսքը:

Մեր կարծիքով, ատենախոսության թեմայի արդիականությունը պայմանավորված է մի քանի հանգամանքով: Նախ՝ հարադրավոր բայերը երկու լեզուների կենդանի ու

փոփոխվող կառուցվածքային համակարգի առանցքային բաղադրիչներ են, որոնց կիրառումը ընդլայնվում է ինչպես զանգվածային մեղիայի, հաղորդակցման թվային հարթակների, այնպես էլ գեղարվեստական գրականության մեջ: Երկրորդ՝ դրանց իմաստաբանական բազմաշերտությունը, արտահայտչական հագեցվածությունը և թարգմանական բարդությունները դեռևս մնում են հետազոտողների հետաքրքրության շրջանակում: Այս առումով թեմայի ուսումնասիրությունը ոչ միայն տեսական արժեք ունի, այլ նաև գործնական կարևորություն՝ թարգմանաբանության, ուսումնական մեթոդաբանության, ինչպես նաև միջմշակութային հաղորդակցության գործընթացը ապահովելու համար:

Սոնա Սիմոնյանի հետազոտությունը նվիրված է հայերենի և անգլերենի հարադրավոր բայերի գուգադրական քննությանը: Աշխատանքը կազմված է ներածությունից, երեք գլուխներից՝ իրենց ենթագլուխներով, եզրակացությունից, օգտագործված գրականության ցանկից: Ներածության մեջ հիմնավորվում է աշխատանքի նորույթը նպատակը, արդիականությունը, մեթոդների ընտրությունը:

Առաջին գլուխը քննում է ժամանակակից հայերենի և անգլերենի հարադրավոր բայերի՝ տարբեր լեզվաբանների կողմից դիտարկված բնորոշումները և կառուցվածքային կաղապարները: Ատենախոսը հարադրությունն արդյունավետ լեզվական միջոց է համարում երկու լեզուներում՝ համադրելով նրանց իմաստները և նրբերանգները: Տվյալ հատվածի ենթագլուխները ըստ ամենայնի քննում են հարադրավոր բայերի ոչ բայական բաղադրիչի խոսքիմասային պատկանելությունը, ինչպես նաև ոչ բայական բաղադրիչի բառակազմական կաղապարները:

Երկրորդ գլուխը անդրադառնում է երկբաղադրիչ բայական դարձվածքներին (ԵԲԴ) և հարադրավոր բայերին, դիտարկվում է, որ դարձվածքը երկու կամ ավելի բառերից կազմված կայուն բառակապակցություն է, որի բաղադրիչները կորցնում են իրենց բառային իմաստները և միասին արտահայտում են նոր, պատկերավոր իմաստ: Կառուցվածքային առումով, ըստ ատենախոսի դիտարկումների, ԵԲԴ-ները հաճախ

առաջացել են ազատ բառակապակցություններից, որոնք վերախմաստավորվելով՝ ստանում են նոր, կայուն իմաստ: Ազատ բառակապակցությունները իրավիճակային են և փոփոխվող, մինչդեռ դարձվածքները ունեն պատկերավորություն, կայունություն և վերարտադրելի բնույթ: Երկրորդ գլխի ենթազույգները քննում են ԵԲԴ-ների տեսակները ըստ ոչ բայական բաղադրիչի իմաստի, նրանց բառային-բայական առանձնահատկությունները, դասակարգումը ըստ բաղադրիչների իմաստային ձուլվածության աստիճանի, ինչպես նաև՝ ձևաբանական առանձնահատկությունները: Երրորդ գլուխը քննում է նախդիր/կապ կամ մակբայ բաղադրիչ ունեցող հարադրավոր բայերը: Անզլերենում դրանք կարող են ունենալ ինչպես բառային, այնպես էլ դարձվածային իմաստ, իսկ հայերենում հիմնականում ընկալվում են որպես հարադրավոր բայեր՝ պայմանավորված լեզվի ձևաբանական համակարգով: Ենթազույգները քննում են նախդիր/կապ կամ մակբայ բաղադրիչ ունեցող հարադրավոր բայերի գործածության ոլորտը, հարադրավոր բայերի ուսուցումը, դրանց գուգադրումը:

Եզրակացությունները ամփոփում են ստացված արդյունքները: Օգտագործված գրականությունը պարունակում է տեսական և գործնական աղբյուրները, որոնք օգտագործվել են աշխատանքի մեջ:

Աշխատանքը իր ձևաչափի մեջ արժեքավոր ենք համարում՝ հիմք ընդունելով այն համգամանքը, որ քննվող նյութը թե՛ տեսական թե՛ գործնական առումով երկու լեզուների բանավոր և գրավոր խոսքի կիրառման հարցում կարևոր նյութ է պարունակում:

Աշխատանքը շահեկան դիրքերից է ներկայանում հաշվի առնելով թեմայի ընտրությունն ու արդիականությունը: Հարկ է նշել նաև, որ հայերեն-անգլերեն հարադրավոր բայերի գուգադրական քննությունը համեմատաբար սակավ է ուսումնասիրվել լեզվաբանության ոլորտի հետազոտողների կողմից և այս առումով աշխատանքը ներկայանում է շահեկան դիրքերից:

Գովելի է նաև այն հանգամանքը, որ աշխատանքը միաժամանակ կարելի է դիտարկել թե՛ տեսական լեզվաբանության և թե՛ կիրառական լեզվաուսուցման շրջանակներում:

Տեսական հիմքի և գրականության կիրառման առումով գովելի է նաև, որ հայ լեզվաբանական դպրոցը ներկայացված է հիմնարար և հենքային հեղինակների աշխատություններով (Մ. Աբեղյան, Ա. Մարգարյան, Ս. Էլոյան, Է. Աղայան): Կցանկանայինք նշել նաև, որ անգլերենի լեզվաբանական դպրոցի առումով կիրառվել են հեղինակավոր ուսումնասիրություններ (Bolinger, Lipka, Olson, Sweet), ինչպես նաև մասնագիտական բառարաններ:

Աշխատանքի կառուցվածքը հստակ է և տրամաբանական՝ պահպանելով հաջորդականության սկզբունքը՝ կառուցվածք → դասակարգում → իմաստաբանություն → գործածություն → զուգադրական վերլուծություն:

Հարկ էնք համարում նշել նաև, որ ԵԲԴ-ների կիրառումը կատարված է տեսականորեն հիմնավորված ձևով, իսկ աղյուսակներն ու գծապատկերները ծառայում են աշխատանքի վերլուծական մասի առավել խորը և պատկերավոր ընկալմանը:

Ուսումնասիրությունը հիմնված է մեծածավալ բառարանային և փաստական նյութի վրա, որտեղ քանակական տվյալները ծառայում են եզրահանգումների ձևավորմանը, իսկ եզրահանգումները, իրենց հերթին, պարունակելով գործնական աշխատանքի ամփոփ նկարագիրը՝ ունեն գիտական և կիրառական արժեք:

Ատենախոսը, գործի դնելով իր հենքային կարողությունն ու հմտությունը, ինչպես նաև հետևողական հետաքրքրասիրությունը, հետազոտվող նյութը ներկայացնում է հստակ ու համապարփակ ձևով, կատարում հիմնավորված վերլուծություններ և եզրահանգումներ: Ուսումնասիրվել է թեմային առնչվող տեսական մեծածավալ

գրականություն: Ատենախոսությունը իր ձևի և բովանդակության տեսակետից, հատկանշական է թե՛ իմաստային և թե՛ կառուցվածքային առումներով:

Այնուամենայնիվ, աշխատանքի վերաբերյալ կցանկանայինք նշել որոշ նկատառումներ:

- ❖ Ներածության մեջ, աշխատանքի տեսական և գործնական նշանակության հիմնավորումը փոքր -ինչ ընդհանրական է ներկայացված:
- ❖ Ատենախոսը էջ 12 նշում է, որ Դոնգենը այն կարծիքին է, որ հարադրավոր բայերի ոչ բայական բաղադրիչը մակբայ է, և որ գործողությանը կատարված կերպ հաղորդելու համար բայը հաճախ մակբայ է պահանջում, ինչպես՝ *cut* «կտրել», *cut down* «կտրել մինչև վերջ»: Կցանկանայինք նշել, որ նշված թարգմանությունը, վերաբերում է ծառի, թփի, խոտի կտրելու գործընթացին: Նշված հարադրավոր բայը ունի նաև կրճատել, կտրուկ նվազեցնել /*cut down expenses* – կրճատել ծախսերը, *cut down sugar, bread* – շաքարի, հացի օգտագործումը նվազեցնելու իմաստ:
- ❖ Նկարագրության և վերլուծության հարաբերակցության առումով որոշ հատվածներում նկարագրական մոտեցումը գերակշռում է վերլուծականին:
- ❖ Էջ 62, 106-ի օրինակների վերլուծությունը ավելի հանգամանակից է կատարված, քան տվյալ հատվածի եզրահանգումները, որոնք ներկայացված են ավելի ընդհանրական կերպով:

Վերը նշվածն ամենևին էլ չի նսեմացնում սույն աշխատանքի իմաստային և կառուցվածքային արժեքն ու նշանակությունը: Ատենախոսությունը ամբողջովին բավարարում է ՀՀ ԿԳՄՄՆ բարձրագույն կրթության և գիտության կոմիտեի՝ բանասիրական գիտությունների թեկնածուի աստիճանի հայցման համար ներկայացվող պահանջները, ուստի ատենախոս Սոնա Կոստանտի Միմոնյանը արժանի է ժ.02.02 «Ընդհանուր և համեմատական

լեզվաբանություն» մասնագիտությամբ բանասիրական գիտությունների
թեկնածուի գիտական աստիճանին:

Ռոմանազերմանական լեզուների և դրանց դասավանդման մեթոդիկայի ամբիոնի
վարիչի ժամանակավոր պաշտոնակատար

բ.գ.թ., դոցենտ՝

Մանանա Դալայան

Մանանա Դալայանի ստորագրությունը հաստատում եմ:

ՀՊՄՀ գիտական քարտուղար

մ.գ.թ., դոցենտ

Հակոբ Թադևոսյան
17.03.2026թ.

10.03.2026.թ.